

Станко Д. В.,*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Ужгородського національного університету
<https://orcid.org/0000-0002-7858-8663>*

ФАНФІКШЕН ЯК МЕГАТЕКСТ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню англomовного фанфікшен як мегатексту. Фанфікшен визначаємо як корпус текстів (фанфіків), написаних непрофесійними авторами за мотивами того чи іншого твору культури (книги, фільму, серіалу тощо). Побутування в мережі формує у текстів фанфікшен ряд особливостей: умовна анонімність (нікнейми), інтерактивність, гіперавторство, взаємозв'язок вербального та візуального та ін. Ці ознаки багато в чому схожі з ознаками письмових форм сучасного фольклору, наївної літератури. Фанфік – емоційний відгук спільноти (фандому) на медійну подію (вихід довгоочікуваної книги, нового фільму, подія серед знаменитостей і т.д.); конкретний текст, який відбиває бачення фанатом (автором) розвитку подій оригінального твору. Об'єктом цього дослідження є вторинний дискурс англomовних текстів фанфікшен, які уналежнюємо до сучасної масової культури, а предметом безпосереднього аналізу є вербально і графічно закодовані способи інтерпретації первинного тексту. Мета роботи – виявити особливості англomовного фанфікшен як мегатексту у його структурному та прагматичному аспектах. Мегатекст являє собою єдність основного та допоміжного тексту. Ці частини відрізняються за своїм прагматичним спрямуванням, комунікативною валідністю та обов'язковістю присутності в мегатексті. Основний текст є абсолютно обов'язковим, ціннісно домінує над допоміжним і прагматично спрямований на передачу повідомлення. Проведений аналіз показав, що мегатекстові структурні елементи фанфікшен умовно можна поділити на: технічні, пов'язані з обсягом тексту, статистикою відвідувань, датою останнього оновлення, ступенем завершеності фанфіка; та змістовні, в якій відображаються рейтинг, пейринг, жанр, деяка інформація про хронотоп та сюжет в описах; авторські примітки, з яких стають зрозумілими основні теми та мотиви майбутнього фанфіка. Ці мегатекстуальні елементи дають читачеві попереднє уявлення про зміст тексту, тому правильне їх оформлення грає велику роль у спільнотах. З одного боку, мегатекст сприяє самоідентифікації членів культури фанфікшен, свідчить про приналежність до цієї групи. З іншого боку, вміле, грамотне оформлення говорить про певний рівень фікрайтера і приваблює більше читачів до його тексту.

Ключові слова: вторинна комунікація, мегатекст, фандом, фанфік, фанфікшен.

На початку XXI століття, зі швидким розвитком комунікаційних та інформаційних технологій, зростає інтерес до вторинного типу дискурсу. Постійні процеси моделювання цього дискурсу в англomовному кіберпросторі зумовлені безперервним збільшенням кількості англomовних текстів сучасної масової культури.

Актуальність нашого дослідження визначається, по-перше, необхідністю вивчення функціонування мови в різ-

них сферах життя англomовного суспільства, по-друге, бурхливим розвитком мовних, соціальних і дискурсивних практик у глобальному комунікативному середовищі, і, по-третє, відсутністю вітчизняних наукових праць, які застосовують когнітивно-комунікативний підхід до аналізу феномену вторинного дискурсу на англomовному текстовому матеріалі.

Об'єктом цього дослідження є вторинний дискурс англomовних текстів фанфікшен, які уналежнюємо до сучасної масової культури, а **предметом** безпосереднього аналізу є вербально і графічно закодовані способи інтерпретації первинного тексту.

Мета роботи – виявити особливості англomовного фанфікшен як мегатексту у його структурному та прагматичному аспектах.

Мегатекст, за визначенням І. М. Колегаєвої, являє собою єдність основного та допоміжного тексту. Ці частини відрізняються за своїм прагматичним спрямуванням, комунікативною валідністю та обов'язковістю присутності в мегатексті. Основний текст є абсолютно обов'язковим, ціннісно домінує над допоміжним і прагматично спрямований на передачу повідомлення. Це може бути текст оповідання, статті, роману, есе, монографії тощо. Допоміжний текст складається з одного або більше текстових повідомлень, які факультативно супроводжують основний текст, є ціннісно другорядними та прагматично допоміжними, тобто спрямованими на оптимізацію функціонування основного тексту [1].

Як зазначає дослідниця, прикладами допоміжних текстів є передмова/післямова, зміст, анотація, резюме, виноска, коментар, глосарій, бібліографічний перелік, присвята, епіграф. Сукупність основного та принаймні одного допоміжного тексту утворює комунікативно гетерогенне ціле, яке і називається мегатекстом. Генетична спорідненість тексту та мегатексту є досить очевидною. Зазвичай початковою точкою є текст. Іноді він відразу супроводжується допоміжним(и) повідомленням(и), наприклад, текстом та епіграфом, текстом і присвятою. У такому випадку текст надходить до комунікативного простору вже у «мегатекстовій упаковці». Проте частіше поява або розширення мегатекстової структури хронологічно слідує за появою основного тексту. Також варіативність мегатекстової структури з тим самим основним текстом є поширеним явищем. За результатами досліджень, чим довше текст циркулює в комунікативному просторі та чим більший його інформаційний потенціал, тим більша ймовірність нарощування нових допоміжних повідомлень. Найчастіше з'являються нові коментарі, глосарії, передмови, які відрізняються від попередніх. Таким чином, кожного разу утворюються нові конфігурації мегатекстової структури [1].

Фанфікшен (англ. *Fanfiction* – література фанатів) – корпус текстів (фанфіків), написаних непрофесійними авторами за

мотивами того чи іншого твору культури (книги, фільму, серіалу тощо) [2].

Побутування в мережі формує у текстів фанфікшен ряд особливостей: умовна анонімність (нікнейми), інтерактивність, гіперавторство, взаємозв'язок вербального та візуального та ін. Ці ознаки багато в чому схожі з ознаками письмових форм сучасного фольклору, наївної літератури. Фанфік – емоційний відгук спільноти (фандому) на медійну подію (вихід довгоочікуваної книги, нового фільму, подія серед знаменитостей і т.д.); конкретний текст, який відбиває бачення фанатом (автором) розвитку подій оригінального твору [3; 4].

Для фанфікшен властива складна система взаємовідносин між каноном та фантекстом, автором та читачем. По-перше, не зовсім ясно, що бере з канону і як це інтерпретує при створенні фанфіка фікрайтер. По-друге, важко провести чітку межу між власне автором та читачем фанфіка, оскільки культура фанфікшен не поділяє ці ролі, а навпаки, сприяє їхньому злиттю [5].

Інтерес читача стає визначальним моментом у культурі фанфікшен, про це говорив ще Генрі Дженкінс. Таку культуру, де місце фаната виявляється пріоритетним, Дженкінс пропонує називати «культурою конвергенції» [6], де фанат є водночас і творцем тексту та читачем інших фан-творів.

Важливу роль для фанатів відіграє правильне оформлення позатекстових категорій рейтингу, пейрингу, жанру, попереджень, розміру та статусу фанфіка, опису, посвяти тощо, які входять до поняття «мегатекст». Ці мегатекстуальні елементи дають читачеві попереднє уявлення про зміст тексту, тому правильне їх оформлення грає велику роль у спільнотах. З одного боку, мегатекст сприяє самоідентифікації членів культури фанфікшен, свідчить про приналежність до цієї групи. З іншого боку, вмале, грамотне оформлення говорить про певний рівень фікрайтера і приваблює більше читачів до його тексту.

Наявність мегатекстуальних елементів є невід'ємною частиною фанфіка, який є не тільки і не стільки запозиченими елементами канону, скільки певною традицією їх інтерпретації, а також рядом способів структурного та змістовного оформлення текстів, які актуалізуються в даному конкретному творі. Елементи мегатексту у фанфікшен ми можемо розділити на:

– текстові одиниці (обговорення, описи, примітки автора, назва), тобто все те, що має текстову форму і виражає пряме відношення до змісту фанфіка;

– надтекстові одиниці (місце публікації, ступінь завершеності, розмір, рейтинг, пейринг, жанр, посвяти і т.д.) – все те, що дає уявлення не тільки про зміст ще не прочитаного тексту, але і про його форму та структуру.

За винятком відгуків, усі основні мегатекстуальні категорії фанфікшен (рейтинг, пейринг та жанр) разом із попередженнями, вказівкою на розмір та статус тексту поміщаються фікрайтером перед основним текстом фанфіка за певною формою, яку у спільнотах прийнято називати «шапкою фанфіка». Саме «шапка» акумулює в собі основні показники змісту фанфіка, а також вказує на автора та фандом, у якому працює фікрайтер.

Інформацію, яку несе у собі «шапка» фанфіка, умовно можна поділити на:

1) технічну, пов'язану з обсягом тексту, статистикою відвідувань, датою останнього оновлення, ступенем завершеності фанфіка;

2) змістовну, в якій відображаються рейтинг, пейринг, жанр, деяка інформація про хронотоп та сюжет в описах; авторські

примітки, з яких стають зрозумілими основні теми та мотиви майбутнього фанфіка.

Умовність поділу полягає в тому, що змістовні характеристики тією чи іншою мірою доповнюють технічні, а технічні, своєю чергою, так чи інакше дають додаткове уявлення про зміст тексту. Так, велика кількість прочитань вказує на порівняно високу якість фанфіка, а дати публікації та оновлень дублюють вже наявну у нас інформацію про канон, тип хостингу кодує загальну тематику (романтичні історії) навіть та інформація, яку автор пропустив, заповнюючи стандартну шапку, заповнюється іншими елементами мегатексту і не залишається нерозкритою.

Крістін Бьюсс зазначала, що мегатекст підсумовує читацький досвід і «складні інтерпретаційні рамки для тих творів, які їм [мегатекстом] супроводжуються» [7].

Інакше кажучи, мегатекст – це формальний договір між читачем і письменником, у якому зашифровані від непосвячених такі характеристики:

- жанрові особливості фанфіка;
- специфіка сюжету, подієвого ряду оповідання;
- наявність чи відсутність любовної інтриги як основи оповідання та характеру любовних стосунків персонажів;
- специфіка композиції та зовнішнього членування тексту;
- особливості персонажної системи, спосіб побудови окремих образів;
- специфіка хронотопу тексту;
- манера та спосіб оповідання;
- стиль, грамотність та відносна оригінальність тексту.

«Шапка» оформлюється один раз перед першою публікацією фанфіка та супроводжує твір протягом всього його існування, але при цьому є відкритою для оновлення та коригування по ходу написання твору.

На ресурсі FanFiction.net до шапки примикають графі «Опис» (коротка інструкція фанфіка), «Дозвіл» (фікрайтерський допуск на публікацію на інших сайтах), «Посвята», «Примітка автора». На відміну від інших ресурсів, фанфікшен «Дисклеймер» (відмова від прав на оригінальних персонажів) не значиться серед обов'язкових категорій на сайті. Його роль виконується самими спільнотами, в рамках яких творить фікрайтер: поява фанфіка у певному фандомі вже свідчить про вторинність і неканонність тексту, отже, жодних прав на персонажів, що використовуються у фікрайтера немає і бути не може.

Фанати ретельно пропрацювали номенклатуру мегатексту, прагнучи універсалізації системи деяких позначень та понять (наприклад, жанру). Але розмаїття читачів і письменників, як і розмаїття самих категорій, породжує різночитання у поняттях за цілком конкретних, узгоджених, опорних позначеннях. Не присвяченому в культуру фанфікшен подібні позначення не скажуть зовсім нічого, а фаната-початківця (автора або читача) подібна система найменувань може неабияк заплутати. Однак через нетривалий час і фікрайтер, і читач з легкістю зможуть розшифрувати всі позначення і навіть уявляти собі приблизний сюжет і кінцівку.

Як одна з провідних категорій фанфікшен, рейтинг виконує ряд функцій. Основним призначенням рейтингу у фанфікшен є обмеження за віком. Однак наявність вікового обмеження рідко зупиняє читача, якщо він не досяг допустимого віку. Іноді наявність заборони робить фанфік привабливішим читачів, у яких поширюється конкретне обмеження. Це цілком зро-

зуміло, оскільки немає реальної системи блокування текстів з високими рейтингами для дітей, які не досягли повноліття. Крім того, ніщо не заважає під час реєстрації на сайті вказати не справжній вік, а додати до нього кілька років (у цьому плані на сайті модерація не проводиться). Таким чином, функція рейтингу як вікового цензу виявляється слабо розробленою. Рейтинг – це скоріше система попередження, але ніяк не обмеження чи заборони [8; 9].

Крім того, наявність рейтингу – важливий момент «етикету» фандому, прояв поваги до почуттів та бажань читачів. Автори фанфіків не обмежені темою, стилем, рівнем освіти, віком, моральними нормами, тому їх тексти можуть мати як наївний, і дуже відвертий характер. Жодної заборони на те, про що і як пише фікрайтер, у культурі фанфікшен немає, у зв'язку з чим багато текстів фанфікшен є досить провокаційними. Однак інші члени спільноти мають право бути вчасно попереджені про наявність грубих сцен, нецензурних виразів, епізодів сексуального змісту, і рейтинг виступає в ролі стоп-сигналу особливо вразливих читачів [10].

У рейтингу можна зазначити і додаткову функцію відбору читачької аудиторії. Вказуючи той чи інший рейтинг, автор фанфіка цим частково окреслює коло фанатів, із якими хотів би цей текст обговорити. Рейтинг реалізує цю функцію разом з іншими обов'язковими критеріями фанфікшен (пейринг та жанр). Їхня сукупність та можливість фікрайтера коригувати ці критерії дозволяють автору з величезної кількості користувачів відібрати тих, хто буде зацікавлений саме в його тексті, писати саме для своєї аудиторії.

Канонічна основа осмислюється та переробляється авторами фанфіків у фанон (текстовий простір фанфіка, який згодом стає традиційним для текстів певного фандому), що знаходить своє відображення у категорії рейтингу.

Отже, мегатекстові структурні елементи фанфікшен умовно можна поділити на: технічні, пов'язані з обсягом тексту, статистикою відвідувань, датою останнього оновлення, ступенем завершеності фанфіка; та змістовні, в якій відображаються рейтинг, пейринг, жанр, деяка інформація про хронотоп та сюжет в описах; авторські примітки, з яких стають зрозумілими основні теми та мотиви майбутнього фанфіка.

Інтерактивна комунікація авторів та читачів у фанфікшен є визначальним фактором та відбувається за допомогою мегатексту, який кодує основні ознаки конкретного тексту та передає йому. Загальні для фікрайтера та фікрідера увлечення про те, яким має бути текст, призводять до виникнення певних стратегій тексту в фанфікшен і диктують конструкцію універсального тексту.

Перспективою даного дослідження вбачаємо у виокремленні інших прагматичних характеристик англомовного фанфікшен.

Література:

1. Колегаєва І.М. Текст і мегатекст як члени однієї комунікативної родини. URL: <https://langcenter.kiev.ua/Lingvistika%202012/Kolegaeva%20170-178.pdf> (дата звернення: 3.05.2024).
2. Black R. W. Access and Affiliation : The Literacy and Composition Practices of English-Language Learners in an Online Fanfiction Community. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2005. Vol. 49 (2). P. 118–128.

3. Bronwen T. What Is Fanfiction and Why Are People Saying Such Nice Things about It? *Story Worlds : A Journal of Narrative Studies*. 2011. Vol. 3. P. 1–24.
4. Driscoll C. One true pairing : the romance of pornography and the pornography of romance. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 2006. P. 79–98.
5. Derecho A. Archontic literature : A definition, a history and several theories of fan fiction. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 2006. P. 61–78.
6. Jenkins H. *Textual poachers: Television fans and participatory culture*. London: Routledge, 1992. 424 p.
7. Busse K. Work in Progress / K. Busse, K. Hellekson. *Fan Fiction And Fan Communities in the Age of the Internet*. Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Company, 2006. P. 5–32.
8. Fiske J. The cultural economy of fandom. *The adoring audience. Fan culture and popular media*. London : Routledge, 1992. P. 30–49.
9. Grossberg L. The affective sensibility of fandom. *The adoring audience. Fan culture and popular media*. London : Routledge, 1992. P. 50–65.
10. Pugh S. *The democratic genre. Fan fiction in a literary context / S. Pugh*. Brigend, UK : Seren Books, 2005. 282 p.

Stanko D. Fanfiction as a megatext

Summary. The article is devoted to the study of English fan fiction as a megatext. We define fan fiction as a corpus of texts (fanfics) written by non-professional authors based on a certain work of culture (book, film, TV series, etc.). Being on the Internet creates a number of features in fan fiction texts: conditional anonymity (nicknames), interactivity, hyper-authorship, interconnection verbal and visual, etc. These features are in many respects similar to the features of modern folklore, naive literature; a specific text that reflects the fan's (author's) vision of the development of the original work. The object of this study is the secondary discourse of English fan fiction, which is part of modern mass culture, and the subject of direct analysis is the verbally and graphically encoded ways of interpreting the original text work. The main aim of the article is to reveal the peculiarities of English fan fiction as a megatext in its structural and pragmatic aspects. Megatext is a unity of main and auxiliary texts. These parts differ in their pragmatic orientation, communicative validity, and mandatory presence in the megatext. The main text is absolutely mandatory, it dominates the secondary text in terms of value and is pragmatically aimed at conveying the message. The conducted analysis showed that the megatext structural elements of fan fiction can be conditionally divided into: technical, related to the volume of the text, visit statistics, the date of the last update, the degree of completion of the fan fiction; and meaningful, in which the rating, pairing, genre, some information about the chronotope and the plot are displayed in the descriptions; author's notes, from which the main themes and motives of the future fan fiction become clear. These megatextual elements give the reader a preliminary idea of the content of the text, so their correct design plays a big role in communities. On the one hand, the megatext contributes to the self-identification of the members of the fan fiction culture, and indicates belonging to this group. On the other hand, skillful, competent design speaks of a certain level of the writer and attracts more readers to his text.

Key words: secondary communication, megatext, fandom, fanfic, fan fiction.